

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt: 6. No. 19. 1942

HEKİM HACI PAŞAYI TALEBESİNDEN SİNAN PAŞANIN METHETMESİ

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

İstanbul kütüphanelerinde çok değerli Türk Müelliflerinin el yazisiyle ve istinsah edilmiş müteaddid eserleri mevcuttur. Bu eserlerde bazan müellifleri hakkında mühim ve tercemei hal kitaplarına geçmemiş malûmata müsadif oluyoruz. Bunlar ancak bu eserlerin yalnız mazruflarile değil zarflerile yani muhteviyatından haric notlar tetkik olundukça meydana çıkıyor.

Anadolumuzun İbni Sina'sı denmeğe seza olan, Mısırdaki tıp ve ilim tahsilinden sonra Aydın oğlu Mehmed beyin daveti üzerine Birgi'ye gelen Konyalı Hacı Paşa (Hızır bin Ali) nin İstanbul kütüphanelerinde tamamen telif mahiyetinde Arabca bir çok eserleri vardır, ve bunların el yazisiyle nüshaları az değildir. Nitekim Topkapı sarayında Ahmed III kütüphanesinde 2070 Numarada Kitabüşşifa (شفاء الالام ودواء الالام) eseri Hacı paşamızın el yazisiyle olan nüshadır. İşte bu nüsha vefat tarihi olan 820 (1417) senesinden Saraya intikal edinceye kadar bir çok ellerde dolaşmıştır. Muhakkak ki hayatından beri gelen en eski nüshalardandır. İşte bu nüshanın başındaki boş sahifede talebesinden olduğu yazılan Sinan paşanın Hacı paşaya 3 beyitli bir methiyesi vardır. (şekil-1) Bunun başı veya sonu varını bilmiyoruz. Bu güne kadar başka bir sureti elimize geçmedi.

Tercemesini üsdadımız Profesör Şerefeddin Yaltkayadan reca ettik, bize bu suretle mealen terceme ettiler :

— Şifa kitabı ariflerin göğsünün şifasıdır (1):

Ondan fazilet erbabının mahrum kalması bir bedbahtlıktır.

[1] Mısra'daki (لصدور) kelimesi (لصدر) olursa vezin dürüst olur.
(Mütercim notu)

MANİSADA SARUHANLILARIN KÖRHANE BİNASI HAKKINDA

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Manisadaki şer'îye sicillerine göre (1) Manisa mahallelerinden birisinin ismi Kōrhanedir. Acaba bu ne demektir? 1940 senesinde Manisayı ziyaretimizde bunu tahkik ettik. Hasıl olan kanaat şudur: Kōrhaneye bu adın verilmesine belki eskiden buralarda körlere ait bir müessesenin mevcudiyeti sebep olmuştur. Yeri Yavuzun haremi Hafsa Sultanın 946 (1539) tarihinde Manisada yaptırdığı darüşşifa da bu yerin karşısındadır.

Kōrhanenin bulunduğu mahallenin şer'îye kayıtlarına göre diğer bir adının Devlethan mahallesi olduğu yazılıdır (1). Orada mevcut olan Türbeye (Saruhan bey türbesi) veyahud (Kōrhane dedesi) adı da verilmektedir. Bu türbenin içinde ve dışında Saruhan beyin türbesi olduğunu gösterecek yazı ve başka bir kayıt yoktur. Yalnız şer'îye sicillerinde Saruhan bey türbesinin bu mahallede olduğu yazılıdır. Halk da bu türbenin an'ane yardımıyla Saruhan beye aid olduğunu söylemektedir, (Şekil - 1).

Eskiden Türbenin karşısında kōrhane mescidi varmış. Yakın zamanlarda yıkılmıştır. Yalnız önünde mevcut bulunan asırdide çınar ayakda durmaktadır. Türbenin bir tarafında Saruhan beye ait Kōrhane çeşmesinin olduğunu söyleyenler vardır. Lâkin bu çeşme de bu gün mevcut değildir. Şehrin ihtiyarları çeşmenin mevcut olduğu zaman da üzerinde yazı olmadığını söylemektedirler.

Şer'îye sicillerinden birinde Kōrhane zaviyesi beratından bahis vardır. Bu zaviyenin Saruhan bey türbesi karşısında olduğu söylenmektedir. Bu yer, bilinmedik bir zamanda yıkılmış ve yeri de satılmıştır. Beratda böyle yazılıdır.

(Manisada vaki' merhum İshak Çelebi'nin validi için bina ve vakfedildiği Kōrhane zaviyesi demekle maruf zaviye hala hariç'elli müderrislerinden İşbu Refii Tevki' Refi'i Himayun... Mevlana Ni-

(1) M Çağatay Uluçay - Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar. Manisa Halkevi yayınlarından No. 6. 1940 S. 103, 105, 122.

yazi Hüseyin... Mezbur Niyazi Hüseyin medresesi merkumenin vakfına müteveli olup.... 1069 (1685)

Körhane mahallesi mucidi (Fatihî Vilâyet, merhum Saruhan oğlu İlyas beyk) mütevellisi Mustafa Çelebi bin Mehmeddir. Aynı zamanda Körhane mahallesi çeşmesinin de mütevellisidir. 1062 (1651) de Su yolu tamir edilmiştir.

Saruhan bey (Körhane dedesi) türbesi elyevm Muradiye camii garp cihetinde meydanın nihayetinde ve dar bir sokağın başındadır. Bir metreden fazla kalın duvarları vardır. Gurhane türbesi de denir (2).



Şekil — 1

Saruhan bey 747 (1346) da ölmüştür. Bunun oğlu Fahreddin İlyas'dır. 766 (1364) de İlyas oğlu Muzafferüddin İshak yerine geçmiştir. 763 (1361) tarihli Manisa vakfiyesinde İshak beyin âlim bir zat olduğunu anlıyoruz. Yine bu asırda Saruhan oğullarından Saruhan ve oğlu İlyas bey ile Saruhanın kardeşi Ali Beyin ve bilhassa İshak ve oğlu Hazır Şahın pek çok ilmi ve içtimai müesseselere aid vakıfları vardır (3).

9 uncu ve 10 uncu asırlarda Körhane mahallesinde amalar ve gözsüzler mahallesi adı da verilmektedir. Halk arasında Körhane hakkında dolaşan bir rivayet daha vardır. Bunu zayıf görmekle beraber zikredelim. Fatih'in hocası olan Molla Gürani güya burada oturduğundan Gürani'den bozma olarak Gürhane şekline sokulmuş-

(2) Çağatay Uluçay ve İbrahim Gökçen. Manisa tarihi. Halkevi neşriyatından Adet 5. 1939 S. 39 ve S. 119.

(3) İsmail Hakkı Uzunçarşılı - Anadolu beylikleri. 1937 S. 31 ve 32

dur. Halbuki Molla Gürânînin Manisada bulunmasından çok eski tarihlerde bu mahalleye K rhane denildiği vesikalarla sabitdir (1).

Şimdi Manisadaki K rhane hakkında elimize geçebilen vesikalardan kısaca bahsettik. Bunlara göre Manisada Saruhanlılar zamanında bilhassa körlerin bakılması için bir zaviye tesis edilmişdir zannediyoruz. Bunun bu günkü manaca k rler için yapılmış ufak k t'ada darülaceze gibi bir yer itibar edebiliriz. Tesis tarihini tam bilmiyoruz. Maalesef binası hakkında hiç bir mal matımız yoktur. Asırlarla devam ettiğine göre Saruhanlıların Manisada yaptırđıkları taşdan binalar tarzında yapılması muhtemeldir. Bu k rhanenin bulunduğu mahalleye Devlethan ismi verilmişdir. Bu zat da Saruhan ailesindedir. K rhane m essesisi asıl Saruhan Gazi oğlu İlyas bey namındadır. M essis K rhane dedesi diye halk arasında tevkir olunmuştur. Anadolu da eski hükümdarlar ve beyler asırlar gedikce halk nazarında aziz mevkiine çıkarılmışlardır. Eskiden Saruhan türbesi, mescidi, K rhane ve eşme bir kül halinde imiş. Belki bu vakfın m essesisi Saruhan Gazi zade kendisinin buraya defnini istemiştir.

Bir beratda İşhak elebinin bu K rhaneyi babası İlyas bey namına bina ve vakfettiğini  reniyoruz. İsmi de sarih olarak K rhane dir. Binaenaleyh körlere mahsus bir müessese, bir yurddur. 1069 (1658) da bu zaviyeye bir müderris müteveli tayin edilmişdir. Binaenaleyh bu müessese bu vesika ile 8 inci asırdan 11 inci hicri asır sonlarına kadar açıktır.

Anadolu beylikleri zamanına ait Sıhhat ve İçtimaİ Muavenet müesseseleri daha pek çok olmalıdır. Tarihin bu gibi medeni binalar hakkında pek az mal mat vermesi esaslı noktaların tenvirini kolaylaştırmıyor. İşte bu müessese hakkında da bir şer'ye sicilinde mevcut berat ve bir de tarih rivayetlerinden başka mal mat yoktur. Burası hakikaten kimsesiz körlerin muhafaza ve barındırıldığı bir yer ise dünya sıhhi müesseseler tarihinde emsali nadir görülecek bir esere sahip olmuş bulunacağız demektir. K rhane eğer başka bir yer manası ifade eden bir ıstılahdan bozularak bu şekle dökülmemiş ise körlere mahsus çok şayanı dikkat bir müessese olmalıdır. Bu ciheti tevsik edecek vesikaların daha bulunmasını temenni etmekteyiz.

(1) Çağatay Uluayın 30/3/1941 tarihli mektubundan.